

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 Vtrum his qui sunt sub lege, liceat agere præter verba legis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

QVAESTIO XCVII.

De mutatione legum, in quatuor articulos diuisa.

Super Quaestio 97. Articulus primus & secundus.

DEINDE considerandum est de mutatione legum. Et circa hoc queruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum lex humana sit mutabilis.

¶ Secundo, vtrum semper debeat mutari, quando aliquid melius occurrerit.

¶ Tertio, vtrum per consuetudinem aboleatur: & vtrum consuetudo obtineat vim legis.

¶ Quarto, vtrum vsus legis humanae per dispensationem rectorum immutari debeat.

¶ Nanti, primo, & 2. non occurrit aliud scribendum, quam qd optime noentur causa mutationis legum, ut & quando oportet, mutentur: & quando non oportet, restitenda fiat mutationi. Necesse fit, vel utilitas pensanda est non ad praesens tantum tempus, sed perpetuum, seu diuturnum, pro quo lex fit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex humana debeat mutari aliquo modo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur qd lex humana nullo modo debeat mutari. Lex enim humana derivatur a lege naturali, ut supra dictum est: sed lex naturalis immobilis permanet, ergo & lex humana debet immobilis permanere.

¶ 2. Prat. Sicut Philosophi dicunt in 5. Eth. humana maxime debet esse permanens: sed lex humana est mensura humanorum actuum, ut supra dictum est: ergo debet immobiliter permanere.

¶ 3. Prat. De ratione legis est, qd sit iusta & recta, ut supra dictum est: sed illud qd semel est rectum, semper est rectum, ergo illud qd est semel lex, semper debet esse lex.

¶ SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 1. de lib. arb. Lex temporalis quamuis iusta sit, commutari tamen per tempora iuste potest.

¶ RIS. ON. Dicendum, qd sicut supra dictum est, Lex humana est quoddam dictamen rationis, quo diriguntur humani actus, & secundum hoc duplex esse potest: qd lex humana iuste mutetur. Vna quidem ex parte rationis, alia vero ex parte hominum, quorum actus lege regulantur. Ex parte quidem rationis: quia humanae rationi naturale esse videtur, ut gradatim ab imperfecto ad perfectum perveniat. Vnde videmus in scientiis speculativis, quod qui primo philosophati sunt, quaedam imperfecta tradiderunt, quae postmodum per posteriores sunt tradita magis perfecte: ita etiam & in operabilibus. Nam primi qui inveniunt inveniunt aliquid utile communitati hominum, non valentes omnia ex seipsis considerare, instituerunt quaedam imperfecta in multis deficientia, quae posteriores mutauerunt, instituentes aliqua quae in paucioribus deficere possunt a communi utilitate. Ex parte vero hominum, quorum actus lege regulantur, lex recte mutari potest propter mutationes conditionum hominum, quibus secundum diversas eorum conditiones diversa expediunt: sicut Aug. ponit exemplum in 1. de lib. arb. Quod si populus sit bene modicus & gravis, communisq; utilitatis diligentissimus cultus, recte lex ferretur, qua tali populo liceat creare sibi magistratus, per quos respublica administraretur. Porro si paulatim idem populus depravatus habeat venale suffragium, & regimen flagitiosius sceleratisque committat, recte adimitur populo talis potestas dandi

Prima Secundae S.Th. DD 2 ho-

interpretatio spectat ad superiores, quando potest ad eos recurrere: quando vero non potest recurrere, si sunt ambigua secundo modo, necessitas habet dispensationem annexam. si vero sit ambigua primo modo, tunc secundum verba legis agendum est. Et quod mens autioris sit ita, patet ex hoc quod dicitur, si licet quod necessitas habet dispensationem annexam. constat, quod dispensatio ex interpretatione legis procedat. Interpretatio autem locum non habet in manifestis, de ambiguis igitur secundo modo intendit.

¶ In responsione ad tertium collige causas, quare leges humanae sunt secundum id quod ut in pluribus agendum est, & non dearticulantur omnia in omni eventu. Prima est ex defectu humani ingenii: secunda est ex parte consiliorum utantur: tertia, quae in littera tacetur, ponitur tamen in Ethicorum esse ex variabilitate rerum, de quibus fit lex humana: & haec variabilitas materiae inculpabilem reddit hominum intellectum in statu leges vi in pluribus.

principes, qui propter huiusmodi casus habent auctoritatem in legibus dispensandi. Si vero sit subitum periculum, non patiens tantam moram ut ad superiorem recurrere possit, ipsa necessitas dispensationem habet annexam: quia necessitas non subditur legi.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ille qui in casu necessitatis agit praeter verba legis, non iudicat de ipsa lege, sed iudicat de casu singulari, in quo videtur verba legis observanda non esse.

AD SECUNDVM dicendum, quod ille, qui sequitur intentionem legislatoris, non interpretatur legem simpliciter, sed in casu, in quo manifestum est per evidentiam documenti, legislatoris aliquid intendisse. Si enim dubium sit, debet, vel secundum verba legis agere, vel superiorem consulere.

AD TERTIVM dicendum, qd nullius hominis sapientia tanta est, ut possit omnes singulares casus excogitare: & ideo non potest sufficienter per verba sua exprimere ea quae conveniunt ad finem intentum. Et si possit legislator omnes casus considerare, non oporteret, ut omnes exprimeret propter confusionem vitandam: sed legem ferre deberet secundum ea quae in pluribus accidunt.

Sup. q. 96. ar. 5. ad 3. & ar. 6. per 30. & inf. q. 104. ar. 3. ad 2. q. 95. art. 2. l. 5. Eth. c. 5. to. 5.

q. 90. ar. 1. & 95. ar. 4.

Q. 95. ar. 2.

Cap. 6. circa med. pract. p. 10. r. 1.

Q. 90. ar. 1. & q. 91. ar. 1.

C. 6. paulo a princ. to. 1.